ТАҚРИЗИ РОҲБАРИ ИЛМӢ

ба диссертатсияи Рустамзода Комилҷон Абдушукур дар мавзуи «Шароитҳои педагогии ташаккули фарҳанги экологӣ ва муносибати ахлоқӣ ба ҳифзи табиат дар хонандагони синфҳои ибтидоӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.9. Назария ва методикаи ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ) пешниҳод шудааст

Рустамзода Комилҷон Абдушукур соли 2008 Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айниро хатм кардааст. Аз соли 2010 дар кафедраи биологияи умумӣ ва методикаи таълими биологияи факултети биологияи ҳамин донишгоҳ кор мекунад. Соли 2019 ба аспирантураи ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ дохил шуда, корро дар мавзуи диссертатсия оғоз намуд.

Дар давоми солҳои таҳқиқ Рустамзода К.А. худро ҳамчун муҳаққиқи меҳнатдӯст ва бомасъулият нишон дод. Ӯ адабиёти педагогӣ, психологӣ ва табиатшиносиро ба забонҳои тоҷикӣ ва русӣ бодиққат омӯхта, ақидаҳои олимони ватанию хориҷиро оид ба тарбияи экологӣ ва ахлоқии хонандагон таҳлил кард ва дар заминаи он мавқеи илмии худро муайян намуд. Унвонҷӯ методҳои тадқиқоти педагогиро, аз қабили мушоҳида, пурсиш, саволнома, озмоиши педагогӣ ва коркарди омории натиҷаҳо, амалан азхуд карда, озмоишро дар муассисаҳои таълимии шаҳри Душанбе ва ноҳияҳои Шаҳринаву Восеъ мустақилона ташкил дод. Бо вуҷуди ҳаҷми калони кор, ӯ маводи ҷамъовардаро ба низом даровард, аз он хулосаҳои асоснок бароварда ва эродҳои роҳбари илмиро саривақт ба инобат мегирифт.

Мубрамияти мавзуъ ба ҳолати воқеии тарбияи экологӣ дар мактаби ибтидоӣ вобаста аст. Қабули стандартҳои нави таҳсилоти умумӣ, навсозии китобҳои дарсӣ ва ҷорӣ гардидани шаклҳои нави таълим аз омӯзгори синфҳои ибтидоӣ талаб мекунанд, ки донишҳои табиатшиносиро бо тарбияи ахлоқии хонанда пайваст намояд. Тадқиқотҳои мавҷуда асосан ба тарбияи экологии наврасону донишҷӯён бахшида шудаанд, дар ҳоле ки шароитҳои

педагогии ташаккули фарҳанги экологӣ ва муносибати ахлоқӣ ба ҳифзи табиат дар хонандагони синфҳои ибтидоӣ ба таври махсус кам омӯхта шудаанд.

Навгонии илмии тадқиқот дар он зоҳир мегардад, ки фарҳанги экологӣ ва муносибати ахлоқӣ ба ҳифзи табиат дар хонандагони синфҳои ибтидоӣ ҳамчун ду ҷузъи ба ҳам алоқаманди як раванди тарбиявӣ баррасӣ шуда, мазмуни ин мафҳумҳо бо назардошти хусусиятҳои синнусолии хонандагони хурдсол дақиқ карда шудааст. Муаллиф амсилаи педагогии ташаккули фарҳанги экологиро таҳия намуда, шароитҳои татбиқи онро дар раванди таълими фанҳои табиӣ ва дар фаъолияти беруназсинфӣ муайян кардааст. Самаранокии амсила дар муассисаҳои таълимии шаҳри Душанбе ва ноҳияҳои Шаҳринаву Восеъ санҷида шудааст.

Дар боби якум унвончӯ моҳият ва сохтори фарҳанги экологиро ҳамчун ҷузъи фарҳанги умумии шахсият муайян карда, мафҳуми «муносибати ахлоқӣ ба ҳифзи табиат»-ро дар робита бо назарияи рушди устувор шарҳ медиҳад. Таҳлили таърихӣ-педагогии ғояҳои ахлоқӣ дар бораи муносибати инсон бо табиат ба ӯ имкон дод, ки мероси маънавии гузаштаро дар баробари равишҳои муосир ҳамчун асоси методологии кор истифода барад.

Боби дуюм ба шароитҳои педагогӣ бахшида шудааст. Дар он хусусиятҳои синнусолии хонандагони синфҳои ибтидоӣ ва омилҳои педагогӣ-психологии ташаккули муносибати ахлоқӣ ба табиат таҳлил шуда, амсилаи педагогии ташаккули фарҳанги экологӣ таҳия гардидааст. Ба шароитҳои педагогие, ки муаллиф асоснок кардааст, иҷрои лоиҳаҳо ва корҳои амалӣ оид ба ҳифзи муҳити зист, ҳамгироии фанҳои табиӣ ва гуманитарӣ, истифодаи масъалаҳои ҳаётӣ ва фаъолияти гурӯҳии хонандагон дохил мешаванд. Лоиҳаи «Шинос кардани муҳити атроф», ки дар МТМУ №3-и ноҳияи Восеъ гузаронида шуд, нишон дод, ки хонандагон ҳангоми нигоҳубини дарахту растаниҳои маҳал масъулияти худро нисбат ба табиат амалан дарк мекунанд.

Боби сеюм имкониятҳои тарбиявии фанҳои табииро дар раванди таълим ва натиҷаҳои озмоиши педагогиро дар бар мегирад. Озмоиш солҳои 2020-2025 дар МТМУ №7 ва №34-и шаҳри Душанбе, №14 ва №38-и ноҳияи Шаҳринав, №3 ва №62-и ноҳияи Восеъ гузаронида шуд, ва дар он 600 хонандаи синфҳои ибтидоӣ ва 30 омӯзгор иштирок карданд. Аз рӯйи натиҷаҳои пурсиш 25% омӯзгорон ҳангоми татбиқи усулҳои тарбияи экологӣ ба мушкилоти методӣ дучор намешаванд, 47% ба душвориҳои методӣ ва мазмунӣ рӯ ба рӯ мегарданд ва 28% душвориҳои қисман доранд. Омӯзгорон дар қатори омилҳои муассир ҳамгироии фанҳо (32%), истифодаи масъалаҳои ҳаётӣ (27%), усулҳои интерактивию воситаҳои рақамӣ (25%) ва фаъолияти мустақилонаву гурӯҳиро (16%) номбар карданд. Натиҷаҳои озмоиш ва коркарди омории онҳо фарзияи тадқиқотро тасдиқ намуданд.

Аҳамияти назариявии кор дар он аст, ки марҳилаҳои ташаккули фарҳанги экологӣ ва муносибати ахлоқӣ ба ҳифзи табиат дар хонандагони синфҳои ибтидоӣ муайян гардида, амсилаи педагогии ин раванд ва шароитҳои татбиқи он асоснок карда шудаанд. Маҳфилҳои биологие, ки бо мазмуни фанҳои дигар ҳамгиро шудаанд, ва тавсияҳои методӣ барои омӯзгорон аҳамияти амалии тадқиқотро ташкил медиҳанд; онҳоро дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, ҳангоми тайёр кардани омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ дар донишгоҳҳои омӯзгорӣ ва дар курсҳои такмили ихтисос истифода бурдан мумкин аст.

Мазмуни асосии диссертатсия дар 12 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 8 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КОА-и Вазорати илм ва таҳсилоти олии Федератсияи Россия нашр шудааст. Рисола аз муқаддима, се боб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат буда, 198 саҳифаро дар бар мегирад.

Диссертатсияи Рустамзода К.А. таҳқиқоти илмии мустақил ва анҷомёфта мебошад, ки ба шиносномаи ихтисоси 5.3.9. Назария ва методикаи ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ) мувофиқ аст. Мазмун, сохтор ва ороиши он ба талаботи Комиссияи олии

аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба диссертатсияҳои номзадӣ ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.9. Назария ва методикаи ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ) мебошад. Рисоларо ба ҳимоя дар Шурои диссертатсионӣ тавсия медиҳам.

Роҳбари илмӣ:
доктори илмҳои педагогӣ, дотсент,
мудири кафедраи педагогикаи
умумидонишгоҳии ДДОТ ба номи
Садриддин Айнӣ Мансурова Ҷамила
Сулаймоновна

28.08.2026

Имзои Мансурова Ҷ.С.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ Қодирзода Сайвалӣ
Муҳибулло

Маълумот барои тамос: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121; тел.: +992 (37) 224-13-83; e-mail: info@tgpu.tj; www.tgpu.tj